

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

306

Finanse publiczne

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Arkadiusz Żabiński

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-386-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Jan Borowiec , Kryzys gospodarczy a polityka monetarna i fiskalna w strefie euro w latach 2008-2012.....	13
Leszek Borowiec, Marzena Kuśmierk , Kapitał żelazny w finansowaniu organizacji non-profit w Polsce	24
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Determinanty wyceny rynkowej sektora bankowego w dobie kryzysu	37
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Ocena sektora bankowego w Europie.....	48
Iwona Dorota Czechowska , Rachunki osobiste dla klientów 60+	61
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka , Opodatkowanie podatkiem dochodowym od osób fizycznych mikroprzedsiębiorców w warunkach kryzysu	73
Joanna Działo , Czy Unia Europejska potrzebuje unii fiskalnej?.....	86
Ryta Dziemianowicz , <i>Tax expenditures</i> w konstrukcji reguły wydatkowej... ..	98
Joanna Fila , Mikrofinanse w Unii Europejskiej – polityka, instrumenty, efekty	110
Beata Filipiak, Marek Dylewski , Indywidualny wskaźnik zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego – problemy dostosowawcze.....	120
Piotr Gut , Model odwróconej płatności (<i>reverse charge</i>) jako element konstrukcji podatku VAT ograniczający uszczuplenia w podatku VAT.....	132
Małgorzata Magdalena Hybka , Raison d'être solidarnej odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu podatku od wartości dodanej	143
Marcin Idzik , Ekskluzja finansowa – ujęcie empiryczne.....	154
Maria Jastrzębska , Kreacja i implementacja systemu zarządzania ryzykiem jednostki samorządu terytorialnego	166
Piotr Karaś, Wojciech Pacut , Porównanie działania banków islamskich i konwencjonalnych – przypadek Zjednoczonych Emiratów Arabskich	178
Anna Kobialka , Wykorzystanie funduszy unijnych w finansowaniu wydatków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego lubelszczyzny	190
Teresa Kondrakiewicz , Dywersyfikacja jako kierunek rozwoju grup kapitałowych.....	200
Iwa Kuchciak , Problematyka nadmiernego zadłużania w kontekście wykluczenia finansowego.....	213
Elwira Leśna-Wierszołowicz , Koncepcja wielofunduszowości w drugim filarze systemu emerytalnego w Polsce	225
Paweł Marszałek , Finansyzacja w Polsce – ciekawostka teoretyczna czy realny problem?.....	235
Grzegorz Matysek , Opodatkowanie dochodów spółek osobowych w Polsce – konieczność zmian.....	247

Danuta Milaszewicz , Stabilność fiskalna jako przymus w polityce fiskalnej	260
Magdalena Miszczuk , Zróżnicowanie sytuacji finansowej wybranych jednostek samorządu terytorialnego na podstawie indywidualnego wskaźnika zadłużenia	272
Anna Murdoch , Wejście Polski do strefy euro a długoterminowe cele rozwoju kraju	285
Piotr Ptak , Polityka wydatków publicznych w Polsce w latach 2008-2012....	298
Witold Rakowski , Zróżnicowanie wydatków gmin i powiatów na oświatę w latach 2005-2010 w układzie przestrzennym	311
Halina Rechul , Samodzielność finansowa jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.....	325
Wioleta Samitowska , Fundusze pożyczkowe i fundusze poręczeń kredytowych jako instrumenty finansowego wsparcia MŚP	338
Przemysław Siudak , Specjalne strefy ekonomiczne jako instrument generujący oszczędności budżetu państwa z tytułu zatrudniania bezrobotnych..	351
Andrzej Sobczyk , Dynamika wydatków inwestycyjnych i liczby mieszkańców w gminach województwa zachodniopomorskiego w latach 2008-2011	362
Michał Sosnowski , Progresywne i proporcjonalne opodatkowanie przedsiębiorstw osób fizycznych w Polsce	372
Feliks Marek Stawarczyk , Kryzys finansowy a sytuacja banków krajowych w Niemczech	386
Igor Styn , Wpływ zmian w MSSF 9 na wyniki finansowe największych dwóch banków działających w Polsce oraz na ich politykę kredytową	397
Magdalena Syrkiewicz-Świtłała, Tomasz Holecki, Katarzyna Kłyta , Możliwości wprowadzenia prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych do powszechnego systemu ochrony zdrowia w Polsce w opinii mieszkańców powiatu tarnogórskiego	409
Waldemar Szczepaniak , Ocena sytuacji finansowej publicznych uczelni technicznych w Polsce w latach 2004-2011	418
Tomasz Śmietanka , Gospodarka finansowa gminy miejsko-wiejskiej Kozienice w latach 2003-2012	430
Tomasz Uryszek , Zadłużenie sektora samorządowego w krajach Unii Europejskiej w okresie kryzysu gospodarczego	442
Alina Walenia , Zarządzanie ryzykiem w sektorze samorządowych finansów publicznych	454
Jerzy Wąchoł , Spowolnienie gospodarcze i problemy długu publicznego na świecie w świetle danych statystycznych	466
Radosław Witczak , Wykorzystanie metod szacowania podstawy opodatkowania do określenia wysokości zobowiązań podatkowych	478
Iwona Wojciechowska-Toruńska , „Pakt fiskalny” a polityka fiskalna	488

Katarzyna Wójtowicz , Udziały samorządów w podatkach państwowych – własne czy obce źródło dochodów JST? Dylematy teorii a praktyka budżetowa wybranych państw.....	501
Dorota Wyszowska , Stan finansów jednostek samorządu terytorialnego jako determinanta wykorzystania środków pomocowych Unii Europejskiej w perspektywie 2014-2020	513
Jolanta Zawora , Samodzielność finansowa samorządów gminnych w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	523
Anna Zielińska-Chmielewska , Ocena realizacji strategii płynności finansowej GK Tarczyński SA w ujęciu dochód-ryzyko	534
Dagmara Zuzek , Faktoring jako niekonwencjonalne źródło finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw w Polsce.....	547
Arkadiusz Żabiński , Realizacja zasady równości opodatkowania czynników wytwórczych w wybranych krajach europejskich.....	558

Summaries

Jan Borowiec , Economic crisis and monetary and fiscal policies in the euro zone in the years 2008-2012	23
Leszek Borowiec, Marzena Kuśmierk , Endowment capital and funding sources in non-profit organizations	36
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Determinants of market valuation of the banking sector during the recent financial crisis	47
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Assessment of the banking sector in Europe	60
Iwona Dorota Czechowska , Personal accounts for clients 60+.....	72
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka , Personal income tax on small entrepreneurs in times of crisis	85
Joanna Działo , Does the European Union need a fiscal union?	97
Ryta Dziemianowicz , Tax expenditures in the construction of the expenditure rule.....	109
Joanna Fila , Microfinance in European Union – policy, instruments, effects	119
Beata Filipiak, Marek Dylewski , Personal debt ratio of local government – system problems	131
Piotr Gut , Reverse charge model as an element of the VAT system, preventing it from tax abuse	142
Małgorzata Magdalena Hybka , Raison d'être of the joint and several liability for value added tax purposes.....	153
Marcin Idzik , Financial exclusion – empirical approach.....	165
Maria Jastrzębska , Creation and implementation of the risk management system of territorial self-government unit	177

Piotr Karaś, Wojciech Pacut , Islamic vs. conventional banking – the case of United Arab Emirates.....	189
Anna Kobialka , European Union funds use in financing of territorial self-governments units' investment in Lublin region.....	199
Teresa Kondrakiewicz , Diversification strategy in the process of holding companies development.....	212
Iwa Kuchciak , The issue of overindebtedness in the context of financial exclusion	224
Elwira Leśna-Wierszółowicz , The concept of multifunding in the second pension pillar in Poland	234
Paweł Marszałek , Financialization in Poland – theoretical curiosity or the real problem?.....	246
Grzegorz Matysek , Income taxation of partnerships in Poland – the necessity of changes	259
Danuta Milaszewicz , Fiscal stability as a coercion in fiscal policy	271
Magdalena Miszczuk , Diversity of the financial situation of selected self-government units under individual debt indicator.....	284
Anna Murdoch , Poland's entry into the Eurozone vs. its long term growth objectives	297
Piotr Ptak , Public spending policy in Poland in the years 2008-2012	310
Witold Rakowski , Variation of educational spending by communities and counties across regions in 2005-2010	324
Halina Rechul , Financial independence of local government units in Poland	337
Wioleta Samitowska , Loan funds and credit guarantee funds as instruments of financial support for SME.....	350
Przemysław Siudak , Special economic zones as an instrument generating savings for the state budget through the employment of the unemployed .	361
Andrzej Sobczyk , Dynamics of capital expenditure and population in communities of Western Pomeranian Voivodeship in the years 2008-2011	371
Michał Sosnowski , Progressive and proportional taxation of natural persons' enterprises in Poland.....	385
Feliks Marek Stawarczyk , Financial crisis and <i>Landesbanken</i> problems in Germany	396
Igor Styn , How changes in IFRS 9 can affect net earnings of two biggest banks operating in Poland and their loan policy	408
Magdalena Syrkiewicz-Świtła, Tomasz Holecki, Katarzyna Klyta , Possibilities of introducing private insurance in the public health care system in Poland in the opinion of the inhabitants of Tarnowskie Góry county	417
Waldemar Szczepaniak , Assessment of financial situation of technical universities in Poland between 2004-2011	429

Tomasz Śmietanka , Financial economy of the urban-rural commune of Kozienice in the years 2003-2012.....	441
Tomasz Uryszek , Local and regional government sector debt in the European Union countries during the economic crisis.....	453
Alina Walenia , Risk management in the self-government public finance sector.....	465
Jerzy Wąchol , Economic slowdown and problems with public debt in the world in the light of statistical data	477
Radosław Wiczak , The use of tax base estimation methods for the determination of the amount of tax liability.....	487
Iwona Wojciechowska-Toruńska , “Fiscal Pact” vs. fiscal policy	500
Katarzyna Wójtowicz , Local governments tax sharing arrangements – own or external source of revenues? Theoretical dilemmas vs. practical experiences of several European countries	512
Dorota Wyszowska , Financial standing of local self-government entities as a determinant of using of European Union aid in the perspective of 2014-2020	522
Jolanta Zawora , Financial independence of communes during economic slowdown	533
Anna Zielińska-Chmielewska , Assessment of strategies of working capital financial liquidity in the concept of risk-return analysis on GK Tarczyński SA	546
Dagmara Zuzek , Factoring as an unconventional source of financing activities of micro and small enterprises in Poland.....	557
Arkadiusz Żabiński , The implementation of the principle of equality in the taxation of factors of production in selected European countries	567

Arkadiusz Żabiński

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

REALIZACJA ZASADY RÓWNOŚCI OPODATKOWANIA CZYNNIKÓW WYTWÓRCZYCH W WYBRANYCH KRAJACH EUROPEJSKICH

Streszczenie: Artykuł prezentuje zagadnienia związane wypełnianiem wybranych zasad podatkowych przez systemy podatkowe wybranych krajów w zakresie opodatkowania czynników wytwórczych. W szczególności wypełnianie zasady równości z katalogu zasad sprawiedliwości opodatkowania istotne jest w kontekście obowiązujących teorii wykorzystania czynników wytwórczych w procesie produkcji. Wykazane różnice w obciążeniach podatkowych pracy i kapitału wpływają w bezpośredni sposób na organizację procesów produkcyjnych. Dyskryminacja podatkowa pracy w stosunku do kapitału skutkuje niekorzystnymi zjawiskami związanymi m.in. z bezrobociem. Przywrócenie zasady równości opodatkowania w zakresie opodatkowania czynników wytwórczych wydaje się niezbędne dla realizacji polityki gospodarczej opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju.

Słowa kluczowe: zasady podatkowe, system podatkowy, kapitał, praca.

1. Wstęp

System podatkowy jest jednym z podstawowych narzędzi polityki gospodarczej prowadzonej przez państwo. Skuteczność tego systemu zależy w dużej mierze od konkretnych rozwiązań zawartych w poszczególnych konstrukcjach podatkowych. Do oceny systemu podatkowego oraz poszczególnych konstrukcji podatkowych teoria ekonomii stworzyła szereg kryteriów określanych jako zasady podatkowe. Przyjęcie zasad podatkowych, a zasady równości opodatkowania w szczególności, było również jednym z założeń teorii produkcji i podziału dochodu, wynikającego z wykorzystania czynników wytwórczych, stworzonych przez J.B. Clarka i A. Marshalla¹. Zakłócenie równowagi opodatkowania czynników wytwórczych prowadziło będzie do sytuacji, w której o wykorzystaniu danego czynnika decydować będą czynniki inne niż produktywność. Preferowanie podatkowe jednego czynnika kosztem pozostałych w bezpośredni sposób wpływać będzie na decyzje przedsiębiorców w zakresie organizacji procesów produkcyjnych.

---

¹ M. Blaug, *Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 322 i nast.

Celem artykułu jest analiza przestrzegania zasady równości opodatkowania w zakresie opodatkowania pracy i kapitału w wybranych gospodarkach europejskich.

Badaniu empirycznemu poddana została wysokość obciążeń fiskalnych nakładanych na dochody z pracy i kapitału w dwóch grupach gospodarek o podobnych cechach. Kraje zostały dobrane pod względem poziomu rozwoju i doświadczenia w budowaniu gospodarki rynkowej. Wszystkie kraje są członkami Unii Europejskiej. Z krajów Europy Środkowo-Wschodniej są to: Polska, Czechy, Słowacja, Węgry, Litwa i Estonia. Drugą grupę stanowią: Niemcy, Francja, Szwecja i Wielka Brytania.

Dla realizacji celu artykułu wykorzystano krytyczną analizę literatury przedmiotu oraz analizę danych statystycznych, w szczególności analizy zmian i zależności w opodatkowaniu pracy i kapitału w wybranych krajach. Okres badawczy zawiera się w przedziale od 1995 do 2011 r.

2. Zasady podatkowe jako wytyczne konstrukcji systemu podatkowego

Pojęcie zasad podatkowych należy rozumieć jako szereg kryteriów oraz warunków, którym powinien odpowiadać dobrze skonstruowany podatek i cały system podatkowy. N. Gajl² definiuje je jako kryteria systemu realizującego sformułowane przez państwo funkcje, określające pewne warunki i założenia, którym ma odpowiadać dana konstrukcja. J. Głuchowski³ określa zasady podatkowe jako warunki, jakim powinien odpowiadać poprawnie zbudowany system podatkowy i poszczególne podatki. Natomiast A. Komar⁴ twierdzi, że zasady podatkowe to postulaty skierowane do ustawodawcy w celu stworzenia racjonalnego systemu podatkowego. W myśl tej definicji adresatem zasad podatkowych jest ustawodawca, podmiotem podatek. Zasady podatkowe nie obejmują właściwości i cech podatku wchodzących w skład samej jego definicji oraz ogólnych zasad, takich jak zasada: polityczności, legalności, rzetelności itp., które powinny mieć zastosowanie w każdym, a nie tylko podatkowym systemie.

Przytaczając katalog zasad podatkowych, podkreślić należy, że nie został opracowany jednolity zbiór postulatów, a wielu autorów uzupełnia go, opierając się na ciągłej ewolucji systemów podatkowych i zadań, jakie są stawiane przed nimi. Przykładowy, stosunkowo szeroki zbiór zasad podatkowych zawartych w kilku kategoriach przedstawił S. Owsiak⁵:

² N. Gajl, *Teorie podatkowe w świecie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s.152.

³ J. Głuchowski, *Polskie prawo podatkowe*, Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa 2006, s. 96.

⁴ A. Komar, *Systemy podatkowe krajów wspólnot europejskich*, PWE, Warszawa 1989, s. 102.

⁵ S. Owsiak, *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 188.

1. Zasady fiskalne:
  - a) wydajność,
  - b) elastyczność,
  - c) stałość.
2. Zasady ekonomiczne:
  - a) nienaruszalność substancji majątkowej,
  - b) przerzucalność podatków.
3. Zasady techniczne:
  - a) pewność,
  - b) dogodność,
  - c) taniość poboru.
4. Zasady sprawiedliwości:
  - a) powszechność,
  - b) równość,
  - c) zdolność do odprowadzania podatków.

Bez względu na szczegółowość i zakres tematyczny współczesne zasady podatkowe opierają się na zasadach sformułowanych w XVIII wieku przez A. Smitha⁶. Przedstawił on zestaw czterech podstawowych kanonów podatkowych, które obejmują: równość (równomierność, powszechność), pewność, dogodność i taniość całego systemu. Zasady podatkowe sformułowane przez A. Smitha dotyczyły przede wszystkim ochrony interesów podatników.

Sz szczególnie ważne dla rozwoju gospodarki, ale również rozwoju teorii ekonomii, było sformułowanie zasady równości podatkowej. Już nie przynależność do danej warstwy społecznej ani status majątkowy, a fakt uzyskiwania dochodu był podstawą do opłacania podatku. Znamienne jest również to, że jak zauważa A. Gomułowicz, Smith, wymieniając zasady, używa określenia *equality*, które należy tłumaczyć jako równomierność, a nie sprawiedliwość⁷. Określenie takie jest ściśle związane z wykorzystaniem czynników wytwórczych w procesie produkcji i uzyskiwania z nich dochodów. Dochody z własności czynników wytwórczych, czyli renta zysk i płaca robocza, powinny być równomiernie opodatkowane, bez preferowania któregośkolwiek z wymienionych. Już A. Smith zauważył, że preferencje dochodów uzyskiwanych z jednego czynnika wytwórczego funkcjonować będą kosztem obciążeń pozostałych czynników⁸.

Przyjęcie założeń o równomierności obciążeń podatkowych nakładanych na dochody z czynników wytwórczych pozwoliło na rozwój myśli ekonomicznej związanej z teorią produkcji i podziału dochodu. Prace A. Marshalla opierające się na teorii użyteczności czy teoria oparta na zasadzie krańcowej produktywności czynników

⁶ A. Smith, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, PWN, Warszawa 1954, s. 500-587.

⁷ A. Gomułowicz, J. Małecki, *Podatki i prawo podatkowe*, Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa 2002, s. 37.

⁸ A. Smith, wyd. cyt., s. 501.

wytwórczych J.B. Clarka przyjmowały równość opodatkowania dochodów z czynników wytwórczych.

Zasada równości stworzona przez A. Smitha była pierwszą z zasad sprawiedliwości przytoczonych za S. Owsikiem. Zasady sprawiedliwości związane są z zapewnieniem powszechności, równości i zdolności do odprowadzania podatków przez podatników. Wydaje się, że u podstaw tej ewolucji leży coraz częstsze rozumienie równości jako sprawiedliwości podatkowej i coraz większe wymagania stawiane w tym zakresie systemowi podatkowemu.

Pierwszą i najmniej kontrowersyjną z zasad sprawiedliwego opodatkowania jest zasada powszechności. Stanowi ona, że obowiązek podatkowy powinien dotyczyć wszystkich posiadających przedmiot opodatkowania. Jeżeli spełnione są warunki powstania stosunku podatkowego, to każdy podmiot w gospodarce powinien być objęty podatkiem. Zagwarantowany zostaje w ten sposób powszechny charakter podatków, a tym samym odpowiednio wysokie wpływy do budżetu.

Zasada równości to kolejna zasada sprawiedliwego opodatkowania, która oznacza, że ciężary podatkowe powinny być rozłożone równomiernie na wszystkich podatników. Realizacja tej zasady niesie jednak ze sobą wiele kontrowersji. Zasada równości początkowo zawierała postulat opodatkowania proporcjonalnego do dochodu. Następnie uległa ona modyfikacji i idea opodatkowania proporcjonalnego zastąpiona została przez ideę opodatkowania progresywnego, tzn. zwiększania ciężaru podatkowego w miarę wzrostu dochodu podatnika⁹. W dyskusjach politycznych problemy podatków progresywnych i proporcjonalnych zajmują wciąż wiele miejsca. Obecnie większość teoretyków ekonomii postrzega sprawiedliwość podatkową jako system, który jest zróżnicowany, zindywidualizowany i uwzględniający wiele czynników wpływających na opodatkowanie¹⁰. Omawiana zasada postuluje również, aby ciężary podatkowe powinny być rozłożone równomiernie na wszystkich podatników. Im wyższe są dochody, przychody lub majątek podatnika, tym większy winien być płacony przez niego podatek. Zasada równości mówi ponadto o proporcjonalnym obciążeniu podatnika w stosunku do jego zdolności płatniczej. Podatnik prowadzący działalność w dużej skali i osiągający względnie duże obroty i zyski powinien więc płacić proporcjonalnie wyższy podatek niż podatnik, którego działalność prowadzona jest w niewielkim wymiarze i przynosi stosunkowo nieduże zyski.

W rozważaniach na temat równości podatkowej istotna jest sprawiedliwość pozioma i sprawiedliwość pionowa. Przestrzeganie sprawiedliwości poziomej jest równoznaczne z równym traktowaniem jednostek, które są identyczne pod istotnymi względami¹¹. Odnosząc ten postulat do opodatkowania czynników wytwórczych,

⁹ A. Majchrzycka-Guzowska, *Finanse i prawo finansowe*, Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa 2007, s. 103.

¹⁰ N. Gajl, wyd. cyt., s. 142.

¹¹ J.E. Stiglitz, *Ekonomia sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 567.

należy przyjąć, że jeżeli w procesie produkcji wykorzystuje się czynniki wytwórcze, które otrzymują za to wynagrodzenie, to opodatkowanie zysku, płacy i ewentualnie renty powinno być równe. Sprawiedliwość jest tutaj rozumiana jako równe obciążenia podatkowe dochodów właścicieli czynników produkcji, bez względu na to, jakim konkretnie czynnikiem dysponują.

Sprawiedliwość pionowa podatków interpretowana jest jako podobne traktowanie podmiotów znajdujących się w podobnej sytuacji i różne traktowanie podmiotów w różnych sytuacjach¹². Odnosząc przywołany postulat do opodatkowania dochodów z czynników wytwórczych, należałoby przyjąć, oprócz przywołanego podatku progresywnego w stosunku do dochodów czy majątku, różne traktowanie właścicieli czynników wytwórczych w zależności od tego, jakim czynnikiem dysponują. Pojawia się jednak szereg kontrowersji co do wyboru czynników podlegających preferencjom. Wydaje się, że zgodnie z duchem zasady sprawiedliwości preferencje podatkowe powinny dotyczyć właścicieli czynników mniej produktywnych, których pozycja w procesie produkcyjnym będzie słabła wraz z postępem technologicznym. Takim czynnikiem będzie z pewnością praca. Rosnąca różnica produktywności pomiędzy kapitałem i pracą oraz rosnące w związku z tym różnice w uzyskiwanym poziomie dochodów właścicieli kapitału i pracy wskazywałyby, że zgodnie z postulatem sprawiedliwości podatkowej pionowej wyższe obciążenia podatkowe powinny być nakładane na dochody z kapitału.

W ramach zasad sprawiedliwego opodatkowania rozróżnia się także zasadę zdolności, której założenia mówią, że podatki powinny być płacone przez tych obywateli, którzy są zdolni do ich płacenia. Kwestia ciężaru podatkowego oraz jego skutku dla sytuacji podatnika w warunkach działania rynku była przedmiotem rozważań wielu ekonomistów. Kwestie sprawiedliwości społecznej, a tym samym sprawiedliwego systemu podatkowego zajmują wiele miejsca w rozważaniach teoretyków i filozofów ekonomii. Przykładowo D. Ricardo dopatrywał się negatywnych skutków podatków, jeżeli korygują one ukształtowany przez rynek podział dochodów i majątku¹³. Ricardo jest autorem tzw. reguły edynburskiej, zgodnie z którą sytuacja podatnika po zapłaceniu podatku powinna pozostać prawie niezmienną. Reguła edynburska jest więc załączkiem teorii podatku neutralnego, a tym samym niemającego wpływu na rozwój działalności gospodarczej.

¹² B. Brzeziński, *Wstęp do prawa podatkowego*, TNOiK, Toruń 2001, s. 87.

¹³ M. Blaug, wyd. cyt., s. 94.

3. Relacje opodatkowania pracy i kapitału w wybranych gospodarkach

Przedsiębiorcy decydujący o poziomie wykorzystania pracy i kapitału w procesie produkcji w dużej mierze opierają się na teorii produkcji i podziału stworzonej przez J.B. Clarka i A. Marschalla. Teoria ta tworzona była na podstawie zasad podatkowych stworzonych przez A. Smitha. Wśród tych założeń podstawowymi były zasady podatkowe postulujące równomierne obciążenie dochodów bez względu na źródło ich powstawania. Zasada równości wymaga, aby obciążane były wszystkie źródła dochodów z czynników wytwórczych, ponieważ każdy podatek nakładany na jeden z nich jest z konieczności nierównomierny, ponieważ nie obciąża pozostałych dwóch¹⁴. Zasada równości miała charakter przełomowy również dlatego, że ówczesne praktyki administracyjne wysokość obciążeń podatkowych wiązały nie tylko z przedmiotem, lecz również z podmiotem opodatkowania.

Wydaje się, że A. Marschall i J.B. Clark, tworząc główne założenia swoich teorii, przyjęli zasadę równości obciążeń podatkowych głoszoną przez A. Smitha. Jest to widoczne w założeniu substytucyjności i komplementarności czynników wytwórczych. Przedsiębiorca, decydując o sposobie produkcji w zależności od potrzeb i cen czynników wytwórczych, dobiera odpowiednią ilość danego czynnika. Im dany czynnik produkcji jest droższy, tym bardziej działa to na korzyść wykorzystania drugiego czynnika. Teoretycznie na cenę czynnika wpływają jego rzadkość i produktywność, w praktyce istotne znaczenie ma również system podatkowy. Jeżeli czynniki wytwórcze obciążone będą nierównomiernie, to sytuacja taka premiowała będzie w procesie produkcji wybór czynnika tańszego.

Przestrzeganie zasad podatkowych w zakresie równości opodatkowania czynników wytwórczych jest również istotne z punktu widzenia struktury gospodarki. Ze względu na swą specyfikę mikro- i małe przedsiębiorstwa będą bardziej uzależnione od wykorzystania czynnika, jakim jest praca, a przedsiębiorstwa średnie i duże od kapitału. Preferowanie jednego czynnika wytwórczego kosztem drugiego będzie więc wpływać na kierunek rozwoju całej gospodarki. W zdecydowanej większości mikro- i małe przedsiębiorstwa są prowadzone w formie osób fizycznych bądź spółek osób fizycznych, przedsiębiorstwa średnie i duże to najczęściej spółki kapitałowe¹⁵. Jeżeli więc dla pracy i kapitału zastosowany będzie różny poziom opodatkowania, to nie tylko wpłynie to na wybór sposobu produkcji w samych przedsiębiorstwach, ale będzie dyskryminujące dla prowadzenia działalności gospodarczej w jednej formie, a preferencyjne dla innej¹⁶.

¹⁴ A. Smith, wyd. cyt., s. 501.

¹⁵ GUS <http://www.stat.gov.pl/gus> (20.05.2013).

¹⁶ M. Sosnowski, *Realizacja zasady sprawiedliwości opodatkowania w podatku dochodowym od osób fizycznych*, Wyd. UE, Wrocław 2012, s. 345.

Tabela 1. Poziom obciążeń fiskalnych nakładanych na dochody uzyskiwane z pracy w wybranych państwach UE w %

GEO/TIME	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Czechy	41,4	41,2	41,3	41,1	41,7	39,9	37,6	38,5	39,0
Niemcy	38,8	39,1	37,5	38,1	37,9	38,0	37,4	36,8	37,1
Estonia	38,6	37,8	33,8	33,6	33,9	33,8	35,0	36,8	36,2
Francja	40,5	39,4	39,3	39,3	39,0	39,0	38,6	38,1	38,6
Litwa	34,1	41,1	34,8	33,3	32,2	32,3	32,9	31,7	32,0
Węgry	42,3	41,4	38,4	38,9	41,0	42,3	40,2	38,4	38,4
Polska	36,8	33,6	33,8	35,4	34,0	31,7	30,9	30,3	32,2
Słowacja	38,5	36,3	32,9	30,5	31,1	33,2	31,7	32,2	31,9
Szwecja	46,9	46,8	43,6	42,9	41,2	41,2	39,4	39,1	39,4
Wielka Brytania	25,9	25,9	26,2	26,4	26,6	26,9	25,5	25,8	26,0

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (15.05.2013).

Tabela 1 prezentuje poziom obciążeń podatkowych i pozapodatkowych, jakie nakładane są na dochody uzyskiwane z pracy w poszczególnych państwach. Poziom obciążeń fiskalnych nakładanych na dochody z pracy w badanych gospodarkach zawiera się w przedziale od 25,5% dla Wielkiej Brytanii w roku 2009 do 46,9% dla Szwecji w roku 1995. Jednocześnie obciążenie pracy w latach 1995-2011 cechuje względna stabilność. W większości gospodarek poziom obciążeń w 2011 r. był niższy niż w 1995, jedynie w Wielkiej Brytanii poziom ten wzrósł o 0,1%. Należy jednak podkreślić, że kraj ten miał najniższy poziom obciążenia fiskalnego dochodów z pracy wśród badanych gospodarek. Największe redukcje omawianych obciążeń w latach 1995-2011 miały miejsce w Szwecji – 7,5 p.p., na Słowacji 6,6 p.p. oraz w Polsce – 4,6 p.p. W roku 2011 spośród krajów Europy Środkowo-Wschodniej najwyższy 39-procentowy poziom obciążenia fiskalnego pracy zanotowały Czechy, a najniższy – 31,9% – Słowacja.

Tabela 2. Poziom obciążeń fiskalnych nakładanych na dochody z kapitału w wybranych państwach UE w %

GEO/TIME	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Czechy	22,4	18,7	20,4	20,0	20,2	18,5	17,7	16,6	17,6
Niemcy	21,3	27,0	20,5	21,1	21,6	21,5	21,6	19,7	22,0
Estonia	b.d.	6,4	8,0	8,3	8,8	10,6	15,4	9,8	7,9
Francja	32,5	40,1	40,3	42,5	40,9	39,8	38,0	39,7	44,4
Litwa	12,5	6,8	9,1	11,9	12,5	13,7	11,5	7,1	5,5
Węgry	14,9	18,5	17,1	16,8	20,0	19,5	23,2	19,9	17,3
Polska	20,9	20,5	20,4	21,0	23,0	23,1	19,7	18,6	18,3
Słowacja	35,0	21,5	18,3	17,0	16,7	16,0	16,1	14,3	14,8
Szwecja	19,9	42,7	33,5	28,8	33,5	25,9	31,3	29,2	27,0
Wielka Brytania	33,0	44,0	38,4	41,7	40,7	45,1	37,3	35,7	34,9

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (15.05.2013).

Poziom obciążenia fiskalnych nakładanych na dochody z kapitału wykazuje duże zróżnicowanie w badanych krajach i zawiera się w przedziale od 5,5% na Litwie w 2011 r. do 44,4% we Francji w tym samym roku. W krajach Europy Środkowo-Wschodniej, z wyjątkiem Węgier, obciążenia fiskalne nakładane na dochody z kapitału ulegały obniżeniu. Największą redukcję przeprowadzono na Słowacji i wyniosła ona 20,2 p.p. Najniższe opodatkowanie dochodów z kapitału w roku 2011 miała Litwa – 5,5% i Estonia – 7,9%. Wśród krajów Europy Środkowo-Wschodniej najwyższe fiskalne obciążenia dochodów z kapitału w 2011 r. miała Polska, gdzie stawka wynosiła 18,3%. Węgry były jedynym krajem, w którym poziom omawianych obciążeń wzrastał z 14,9% w 1995 roku do 17,3% w roku 2011.

Poziom opodatkowania dochodów z kapitału w Niemczech, Francji, Wielkiej Brytanii i Szwecji był w większości badanych lat wyższy niż w pozostałych krajach. Jednocześnie zauważalna jest tendencja wzrostowa omawianych stawek opodatkowania. Najbardziej, bo o 11,9 p.p. wzrosła stopa opodatkowania dochodów we Francji. W Szwecji było to odpowiednio 7,1 p.p., w Wielkiej Brytanii 1,9 p.p., a w Niemczech jedynie 0,7 p.p.

Oceniając różnicę w opodatkowaniu dochodów uzyskiwanych z wykorzystania czynnika wytwórczego, jakim jest praca, i dochodów z kapitału należy zauważyć głębokie dysproporcje pomiędzy obciążeniami tych czynników, które występują w gospodarkach badanych krajów Europy Środkowo-Wschodniej. W Polsce, Czechach, na Słowacji, w Estonii, na Litwie i na Węgrzech mamy do czynienia ze zdecydowanie większymi stawkami opodatkowania pracy, niż ma to miejsce w przypadku kapitału. W 2011 r. największe dysproporcje występowały w Estonii – 28,3 p.p. i na Litwie – 26,5 p.p. Opodatkowanie dochodów z pracy było więc w Estonii o 358% wyższe niż opodatkowanie kapitału. Niższe różnice miały miejsce w opodatkowaniu pracy i kapitału w Czechach – 21,4 p.p.; na Węgrzech – 21,1 p.p.; na Słowacji – 17,1 p.p., a najniższa różnica była w Polsce – 13,9 p.p.

Tak dużych dysproporcji nie ma w Niemczech i w Szwecji. Opodatkowanie pracy w gospodarce niemieckiej było wyższe o 15,1 p.p., a szwedzkiej o 12,4 p.p. niż opodatkowanie dochodów z kapitału. Jednocześnie dysproporcje te zmniejszały się w porównaniu z rokiem 1995.

Zupełnie inne tendencje w podejściu do opodatkowania czynników wytwórczych miały w badanym okresie gospodarki Francji i Wielkiej Brytanii. We Francji od 2000 r., a w Wielkiej Brytanii w całym badanym okresie stawki podatkowe dotyczące dochodów z pracy były niższe od stawek dotyczących dochodów z kapitału. W pierwszym z wymienionych różnica na korzyść dochodów z pracy w roku 2011 wyniosła 5,8 p.p., a w drugim 8,9 p.p. Należy podkreślić, że różnica bezwzględna pomiędzy opodatkowaniem pracy a opodatkowaniem kapitału najniższa była właśnie we Francji i w Wielkiej Brytanii.

4. Podsumowanie

Czynniki wytwórcze wykorzystywane są przez przedsiębiorców w procesie produkcji. Ich dostępność i cena decydują o przewadze konkurencyjnej jednych gospodarek nad innymi. Zagadnienia te są jednym z podstawowych przedmiotów badań w ekonomii. Zasada komplementarności i substytucyjności czynników wytwórczych określa możliwości wyboru przedsiębiorcy w zakresie organizacji procesu produkcji. W zależności od ceny, rzadkości i produktywności może on w pewnym zakresie swobodnie zamieniać między sobą wykorzystywane czynniki. Dotyczy to głównie pracy i kapitału.

Procesy takie mogą być jednak zakłócane przez czynniki zewnętrzne, instytucjonalne. Jednym z podstawowych takich czynników jest system podatkowy. Stawki podatku nakładanego na poszczególne czynniki mogą preferować wykorzystanie w produkcji jednego czynnika kosztem drugiego. Aby nie doprowadzać do takiej sytuacji i decyzję dotyczącą organizacji produkcji pozostawić przedsiębiorcom, stworzono zasadę równości rozumianej jako równomierność opodatkowania.

Zasada równomierności opodatkowania nie jest jednak przestrzegana w badanych gospodarkach. W większości z nich stawki podatkowe dotyczące dochodów uzyskiwanych z pracy są znacząco wyższe od stawek dotyczących opodatkowania dochodów z kapitału. Wyjątek stanowią gospodarki Francji i Wielkiej Brytanii, gdzie praca jest mniej obciążona fiskalnie niż kapitał.

Omawiane różnice w opodatkowaniu pracy i kapitału mają swoje konsekwencje dla przedsiębiorstw i badanych gospodarek. Przy wyborze sposobu produkcji preferowany fiskalnie jest kapitał, konsekwencją czego przedsiębiorstwa powinny wybierać rozwój kapitałochłonny. Gorsze warunki dla pracobiorców skutkować mogą utrzymującym się długotrwale bezrobociem lub rozrostem szarej strefy gospodarki. Szczególnie duże różnice w opodatkowaniu pracy i kapitału w gospodarkach krajów Europy Środkowo-Wschodniej zdecydowanie bardziej utrudniają rozwój przedsiębiorstw opierających swoje istnienie i rozwój na pracy niż na kapitale. Ze swej natury są to mikro- i małe przedsiębiorstwa.

Dla przywrócenia właściwych relacji pomiędzy czynnikami wytwórczymi wykorzystywanymi przez przedsiębiorców w procesie produkcji właściwy wydaje się postulat zmniejszenia różnic w opodatkowaniu dochodów z pracy i dochodów czerpanych z kapitału.

Literatura

- Blaug M., *Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
Brzeziński B., *Wstęp do prawa podatkowego*, TNOiK, Toruń 2001.
Gajl N., *Teorie podatkowe w świecie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.

- Głuchowski J., *Polskie prawo podatkowe*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2006
- Gomułowicz A., Małecki J., *Podatki i prawo podatkowe*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2002,
- Komar A., *Systemy podatkowe krajów wspólnot europejskich*, PWE, Warszawa 1989.
- Majchrzycka-Guzowska A., *Finanse i prawo finansowe*, LexisNexis, Warszawa 2007.
- Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Smith A., *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, PWN, Warszawa 1954.
- Sosnowski M., *Realizacja zasady sprawiedliwości opodatkowania w podatku dochodowym od osób fizycznych*, Wyd. UE, Wrocław 2012.
- Stiglitz J.E., *Ekonomia sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

THE IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF EQUALITY IN THE TAXATION OF FACTORS OF PRODUCTION IN SELECTED EUROPEAN COUNTRIES

Summary: The studies show differences in the taxation of labor and capital. Fiscal burdens help in choosing the preferred modes of production. It significantly reduces the decisions of entrepreneurs and it also has consequences on the economy as a whole. Worse conditions for the use of work may result in the persistent long-term unemployment or proliferation of the informal economy. Particularly large differences in the taxation of labor and capital in the economies of Central and Eastern Europe result a much more difficult operation of companies basing their existence and development on work than on capital. By its nature, work as a production factor is native to micro and small enterprises.

Keywords: tax rules, tax system, capital, labor.